

Hulpjes bij het determineren-III

Zweefvliegproblemen?

Voor het zweefvliegenproject is het van belang dat determinaties zo betrouwbaar mogelijk gebeuren, en dat bovendien iedereen de soorten op dezelfde manier determineert. Vandaar dat de zweefvliegencommissie in deze rubriek iedere keer aandacht wil geven aan groepen zweefvliegen die niet altijd even makkelijk te determineren zijn. Na *Leucozona*, *Eristalis* en *Eupeodes* volgt hier nu in deel III een gedeelte van het grote geslacht *Cheilosia*. Tip: stop een kopie in je tabel en determineer zoveel mogelijk beesten in het veld! Misschien vind je aanvullende veldkenmerken.

Voor onopgeloste problemen kunnen je je wenden tot de 'helpdesk'

Wouter van Steenis: w.vansteen@natuurmonumenten.nl

Theo Zeegers: kaderondersteuning@fietzersbond.nl (vermeld in het subject: Theo)

Determinatie van *Cheilosia*'s in de *bergenstammi*-groep

INLEIDING

De herkenning van soorten in het genus *Cheilosia* is een van de grotere uitdagingen voor een zweefvliegliefhebber. In een aantal gevallen is de soortstatus en het soortonderscheid gewoon nog niet goed uitgekristalliseerd (bijv. *Ch. vernalis* / *rotundiventris*). Deze gevallen vergen verdere studie. In andere gevallen is in de literatuur de variabiliteit van de soorten onderschat, waardoor er met enige regelmaat minder betrouwbare kenmerken opgevoerd worden. Soms is dit veroorzaakt door een gebrek aan materiaal, soms doordat de soort geografische variatie vertoont. Daarnaast zijn de kenmerken bij de mannetjes soms anders dan bij de vrouwtjes, doordat er een vrij sterke seksuele dimorfie is.

In de loop van 1999 kwamen meerdere problemen met de herkenning van de *Cheilosia*'s uit de *bergenstammi*-groep boven water. Bestudering van veel materiaal leerde dat er zelfs bij doorgewinterde zweefvliegkenners onvoldoende kennis over deze groep aanwezig was om tot betrouwbare determinaties te kunnen komen (dit gold zeker ook voor de auteur). De ambitie was om na een grondige studie een verbeterde tabel voor de *bergenstammi*-groep te presenteren. Dat nu bleek gaandeweg te ambitieus, omdat de problemen zich naar andere groepen (*proxima*, *vernalis*, *pagana*) vertakte. Een werkbare tabel voor de soorten uit de *bergenstammi*-groep zou feitelijk een herschrijving van vrijwel de gehele *Cheilosia*-tabel vergen. Daarom bespreek ik hier de *bergenstammi*-groep soort voor soort, in de hoop dat de lezer zijn weg dan beter door de bestaande tabellen kan vinden. Een kort handvat voor de lezer is wel aanwezig in de vorm van een kruistabel van de meest cruciale kenmerken achteraan dit artikel. Voor de details en alle nuances is het echter nodig de tekst in zijn geheel goed te raadplegen. Voor de determinatie is de kruistabel een handig handvat, maar niet meer dan dat.

Op grond van recente ervaringen met de *Nigrocheilosia*-groep verwacht ik dat er nog goede nieuwe kenmerken te vinden zijn. Met uitzondering van de kleur van de sprietborstel (karakteristiek voor *Ch. chlorus*) doe ik dat hier niet. Dit verhaal bevat dan ook

zeker niet de laatste wijsheid die er over *Cheilosia* te melden is. Claussen is al jaren hard aan een revisie van het genus *Cheilosia* aan het werken. Het is dus met smart wachten op zijn publicaties.

WAT IS DE BERGENSTAMMI-GROEP?

Hoewel de *bergenstammi*-groep een tamelijk homogene groep binnen de *Cheilosia*'s vormt, blijkt het erg lastig deze groep eenduidig te omschrijven. De groep is ongetwijfeld onderling nauw verwant. Voor zover bekend leven de larven in stengels van composieten. Op dit moment wil ik voor het begrip van de lezer de *bergenstammi*-groep pragmatisch neerzetten.

De *bergenstammi*-groep bestaat uit *Cheilosia*'s met de volgende kenmerken:

- ogen eenkleurig behaard, doorgaans licht (maar zeer kort bij vrouwtje *uviformis*)
- geen (afstaande) beharing op het gezicht naast de middenknobbel
- buikplaatjes onbestoven, glanzend zwart (m.u.v. *uviformis*).
- poten tweekleurig
- tenminste de achterknobbels en doorgaans ook het schildje met borstels (m.u.v. van *chlorus* en losse individuen van andere soorten).
- sprietborstel kaal of minutieus behaard, nooit ruig.

In de regel zijn de mannetjes kleiner en vooral slanker en langer behaard dan de vrouwtjes van dezelfde soort. De beharing van de mannetjes op het achterlijf is goudgeel en soms tamelijk lang (*bergenstammi*). Vrouwtjes hebben nooit de beharing op het achterlijf in bandjes staan (hetgeen wel in de *proxima*-groep regel is). Tot de *bergenstammi*-groep behoren, in afnemende grootte:

Ch. fraterna - *lenis* - *chlorus* - *bergenstammi* - *uviformis* - *praecox*.

Ch. uviformis is bij de oudere lezer nog beter bekend onder de naam *argentifrons*.

Wat betreft de kleur van de oogbeeharing: dit vergt een nauwkeurige observatie bij goed licht. Soorten uit de *vernalis*-groep hebben tweekleurige oogbeeharing: boven donker, onder licht. Bij deze soorten ziet men dus een duidelijke grens tussen de twee kleuren beharing. Bij de *bergenstammi*-groep is deze grens afwezig, waaruit blijkt dat de oogbeeharing eenkleurig is. Deze